

DRAMMEN
KOMMUNE

VOLD I NÆRE RELASJONER – HVA GJØR VI?

En handlingsveileder utarbeidet for ansatte i Drammen kommune

Et godt sted å leve

«Jeg trodde jeg var helt alene om dette i hele verden. En dag fortalte en lærer om vold mot barn, da skjønte jeg det var flere som opplevde dette. Jeg sa fra samme dag om hva som skjedde hjemme»

Sebastian - 10 år

**ALTERNATIV
TIL VOLD**

Hvorfor denne veilederen?

All offentlig virksomhet har et spesielt ansvar for å påse at kommunens innbyggere ivaretas og kan leve i et samfunn uten vold, overgrep eller frykt for dette. Vi vet at barn som utsettes for vold eller som er vitne til vold ofte blir utrygge. Ved å forebygge, oppdage og håndtere voldshendelser, kan vi gi barna økt trygghet.

Mistanke om vold og overgrep mot barn og unge oppstår som oftest hos offentlig ansatte som møter barn, unge og familier.

Eksempler på dette er ansatte i helsestasjoner, barnehager og skoler. Andre tjenester og virksomheter som sosialtjenesten, deler av pleie og omsorg, andre deler av helsetjenesten og deler av kultur og fritid representerer imidlertid også fagområder som gjennom sine møteplasser kan få en rolle som «oppdager».

Denne veilederen er utarbeidet for alle ansatte i Drammen kommune og i politiet i Drammen som i sin hverdag møter barn og foreldre, slik at disse i enda større grad kan bidra til en trygg og god oppvekst for kommunens barn og unge. Målet er å videreutvikle et godt tverrfaglig samarbeid i voldssaker med gode rutiner og håndtering av saker på en enhetlig måte.

Denne veilederen er utarbeidet for å være et generelt og nyttig verktøy for ansatte som møter vold i nære relasjoner gjennom sitt arbeid. Veilederen omtaler den voldsutsatte som «barnet». I denne sammenheng inkluderer det også ungdommer.

Veilederen gir nyttig informasjon, aktuelle definisjoner, regelverk og rutiner samt generelle råd for samtaler med barn og håndtering av bekymring for vold og overgrep. Veilederen er utarbeidet med grunnlag fra tidligere handlingsveiledere i Drammen (2008), Nedre Eiker (2016) og Svelvik (2018).

Sitatene i denne veilederen er hentet fra arbeidet til ATV i Drammen. For å unngå gjenkjenning er navnene fiktive, men alle er basert på faktiske hendelser og utsagn fra barn.

Vold

Vold er beskrevet som «enhver maktmisbrukende handling rettet mot en annen person som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker får denne personen til å gjøre noe mot sin vilje, eller slutte å gjøre noe den vil» (Isdal, 2003).

Vold og trusler om vold i nære relasjoner omhandler:

- Vold mellom ektefeller/partnere
- Seksuelle overgrep
- Fysisk vold mot barn (oppdragervold)
- Psykisk vold
- Negativ sosial kontroll
- Mønster av skremmende adferd
- Tvangsekteskap
- Kjønnsmestelse
- Vitne til vold i nære relasjoner
- Æresvold

Mer om vold:

<https://atv-stiftelsen.no/om-vold/hva-er-vold/>

§ 282. Mishandling i nære relasjoner

Med fengsel inntil 6 år straffes den som ved trusler, tvang, frihetsberøvelse, vold eller andre krenkelses, alvorlig eller gjentatt mishandler

- a) sin nåværende eller tidligere ektefelle eller samboer,
- b) sin eller nåværende eller tidligere ektefelles eller samboers slektning i rett nedadstigende linje,
- c) sin slektning i rett oppstigende linje,
- d) noen i sin husstand, eller
- e) noen i sin omsorg.

§ 283. Grov mishandling i nære relasjoner

Grov mishandling i nære relasjoner straffes med fengsel inntil 15 år. Ved avgjørelsen av om mishandlingen er grov skal det særlig legges vekt på om den har hatt til følge betydelig skade eller død, og for øvrig

- a) dens varighet
- b) om den er utført på en særlig smertefull måte, eller har hatt til følge betydelig smerte, eller
- c) om den er begått mot en forsvarsløs person

«Jeg tør ikke ha med venner hjem. Jeg er redd de kan se hva stefaren min har gjort. Skapet i gangen er ødelagt. De må ikke vite hva som skjedde i helgen»

Kim - 7 år

Vitne til vold

Det er viktig å understreke at for et barn er det å være utsatt for vold eller det å være vitne til at noen andre blir utsatt for vold like store overgrep. Vår måte å ta vare på disse barna på er lik. Vi vet at barn som utsettes for vold eller som er vitne til vold ofte blir utrygge. Ved å forebygge og oppdage vold kan vi gi barna økt trygghet. Studier viser at 40 % av alle barn som har blitt utsatt for vold eller som er vitne til vold, utvikler fysiske og psykiske symptomer som de trenger hjelp til å bearbeide.

Plikt til å melde og plikt til å handle

Offentlig ansatte skal av eget tiltak, uten hinder av taushetsplikt, gi opplysninger til kommunens barneverntjeneste etter bestemmelsene i barnevernlovens § 6-4 1.ledd:

«Enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan, skal uten hinder av taushetsplikt melde fra til barneverntjenesten uten ugrunnet opphold

- når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli mishandlet, utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller annen alvorlig omsorgssvikt,
- når det er grunn til å tro at et barn har en livstruende eller annen alvorlig sykdom eller skade og ikke kommer til undersøkelse eller behandling, eller at et barn med nedsatt funksjonsevne eller et spesielt hjelpetrengende barn ikke får dekket sitt særlige behov for behandling eller opplæring,
- når et barn viser alvorlige atferdsvansker i form av alvorlig eller gjentatt kriminalitet, misbruk av rusmidler eller en annen form for utpreget normløs atferd,
- når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli utnyttet til menneskehandel.»

Meldeplikt og handlingsplikt er angitt i en rekke særlover som opplæringsloven, barnehageloven, lov om psykisk helsevern, lov om sykehus, lov om kommunale helse- og omsorgstjenester og straffeloven.

Formelle bestemmelser med betydning for samarbeid om vold i nære relasjoner

Taushetsplikt

Taushetsplikt er en plikt til å hindre at opplysninger om noens personlige forhold blir kjent for uvedkommende. Taushetsplikten er et forbud mot å videreformidle opplysninger.

Samtykke

Taushetsplikten skal ivareta den enkeltes krav på taushet om sin kontakt med hjelpeapparatet eller andre personlige forhold. Om personer som har partsrettigheter gir sitt samtykke, kan likevel taushetsplikten oppheves og virksomheter kan utveksle relevante opplysninger.

Avvergesplikt

Alle har en generell plikt til å hindre enkelte alvorlige forbrytelser gjennom å anmelde til politiet eller på annen måte avverge forholdet. Bestemmelsen omfatter blant annet seksuelle overgrep og grov legemsbeskadigelse. Denneplikten går foran lovbestemt taushetsplikt.

Meldeplikt/opplysningsplikt

Meldeplikt/opplysningsplikt er en plikt til å gi opplysninger. Alle offentlige tilsatte har plikt til å melde til barneverntjenesten om barn som det er mistanke om at utsettes for eller er vitne til vold. Opplysningsplikten omfatter både en plikt til å melde fra og til å gi opplysninger ved pålegg fra barneverntjenesten. Denneplikten går også foran lovbestemt taushetsplikt.

Anmeldelse

Vold i nære relasjoner er undergitt ubetinget offentlig påtale, og politiet bør i størst mulig grad ta ansvaret for at anmeldelse blir skrevet. Det er i slike saker ikke nødvendig for en fornærmet å anmelde det straffbare forholdet selv. Politiet kan på selvstendig grunnlag iverksette etterforskning. Det er likevel avhengig av at saken blir meldt og at partene vil fortelle hva som har skjedd, hvis ikke politiet selv er vitne til vold eller andre overgrep.

Samtaler om vold i nære relasjoner

Mistanke om at et barn utsettes for vold i nære relasjoner, enten direkte eller indirekte, kan oppstå på bakgrunn av forskjellige forhold. Barnet kan si noe, plutselig og for så vidt umotivert, eller ansatte kan legge merke til forhold, fysiske merker eller andre symptomer som skaper mistanken. Innholdet i mistanken vil påvirke videre arbeid.

Noen ganger kan det være riktig å snakke med foreldrene, men andre ganger kan dette være helt feil, og man må snakke mer med barnet for å få mer klarhet i hva dette dreier seg om.

Sikkerhet

Alt hjelpearbeid med barn som lever med vold i nære relasjoner innebærer vurdering av barn og unges sikkerhet. Det er viktig å vurdere om foresatte bør være tilstede eller ikke.

Det er nødvendig å ha kunnskap og kompetanse om vold for å gripe inn i andres liv på en måte som fremmer deres utvikling og ikke setter dem i fare for mer eller alvorligere vold.

Spørsmål til voldsutsatte skal ikke stilles når voldsutøver er til stede. Voldsutøver kan bli krenket, og straffe offeret etterpå. Sørg for å vurdere generelt både offerets og din egen sikkerhet som et ledd i forberedelsene til samtaler knyttet til vold i nære relasjoner.

Hva gjør du når barnet eller ungdommen begynner å fortelle?

- **Ta deg tid til å lytte.** Man skal alltid snakke med barnet. Det er viktig at de voksne som barnet henvender seg til tar barnet på alvor og setter av tid til å lytte når han/hun forteller.
- **Vær rolig.** Barnet skal få en følelse av at det er trygt og greit at vi snakker om dette. Barnet har ikke gjort noe galt. Tilpass samtalen til barnets alder. Det er overgriperen som har gjort noe de ikke har lov til. Ha i tankene at dette kan være foreldre, andre voksne, søsken eller andre barn.

- **Bruk åpne spørsmål.** Ikke vær den som introduserer nye temaer i samtalen, men bruk de begrep/ord som barnet bruker. Bruk åpne spørsmål som: Fortell mer! Beskriv! og få barnet til å fortelle hva som har skjedd, når, hvor, i hvilken sammenheng eller setting, og hvem. Dette kan være den eneste gangen barnet velger å fortelle.
- **Skriv ned det som blir sagt.** Dersom det er en fysisk skade eller merker, ta bilde. Bilde – når det er aktuelt – skal inngå i den ansattes rapport og melding til barnevernet. Vi har en plikt til å dokumentere og lagre fakta og våre vurderinger av fakta.
- **Ros barnet** for at han/hun forteller, og motiver for at dette er noe barnet må snakke mer om seinere. Vær tydelig på at dette ikke kan være en hemmelighet mellom deg og barnet, men at du vil snakke med andre som vil hjelpe barnet til å få det bedre. Tilpass samtalen til barnets alder.
- **Vær tydelig på at du må fortelle videre.** Vær tydelig på hvem du vil snakke med om det barnet forteller, og at det kan gå noe tid før foreldrene/de foresatte får høre om dette, men at du vil snakke med barnet igjen. Dette må planlegges sammen med barnet.

Mer om samtaler med barn:

<https://www.snakkemedbarn.no/>

Viktige rutiner

Mistanke

Dersom en ansatt får mistanke om at et barn har vært utsatt for vold i nære relasjoner, har den ansatte et ansvar for å informere nærmeste leder, drøfte med kollega og/eller ressursperson, finne ut av bekymringen gjennom samtale/samtaler med barnet og melde begrunnet bekymring til barneverntjenesten.

Dersom det er behov for drøfting av anonymisert sak: Ring barneverntjenesten.

Dersom grunnlaget for melding er helt klart og/eller drøfting med barnevernet bidrar til slik avklaring: Melding gis telefonisk og skriftlig samtidig, for å sikre at postgangen ikke forsinkes barnevernets arbeid med undersøkelse og tiltak i saken.

Dersom forholdet er akutt og skriftlig begrunnet gjennom samtale og observasjon, eventuelt med bilde av skade eller lignende: Send begrunnet, skriftlig melding til politiet samme dag.

Akutt hendelse

Ved synlig skade og/eller akutt hendelse er den enkelte ansvarlig for å melde til politi og barnevern omgående. Alle begrunnede mistanker om lovbrudd skal meldes til politiet først.

Ikke informer foreldrene

Hovedregelen er at foreldre/foresatte ikke informeres om at melding sendes, med mindre annet er avtalt med barnevernet i en drøfting før meldingen sendes. På samme måte avklarer barnevernet med politiet i saker som oversendes dit.

Barns sikkerhet

Alt hjelpearbeid med barn som lever med vold i nære relasjoner innebærer vurdering av barns sikkerhet. Spørsmål til voldsutsatte skal ikke stilles når mistenkt voldsutøver er til stede. Barnet kan bli utsatt for straff av mistenkt voldsutøver etterpå. Denne form for samtale med barn og foreldre/foresatte til stede gjennomføres av barnevern eller politi.

Bruk profesjonell tolk

Bruk fortrinnsvis telefontolk ved tolking av språk, og annen type tolk ved annet behov som hørsel og tale

eller lignende: Husk at også barn og ungdom kan ha behov for å snakke via tolk når det er slike vanskelige temaer. Det skal alltid brukes profesjonell tolk. Ikke bruk andre barn eller familiemedlemmer som tolk. Avklar ansvarsforholdene, det er du som skal styre samtalen, ikke tolken.

Ansattes sikkerhet

Drammen kommune har oppdaterte HMS-rutiner for ansatte og virksomheter som opplever utrygghet i sitt arbeid med konkrete saker med vold i nære relasjoner og i møtet med potensielle eller mistenkte voldsutøvere. Med illustrasjoner eller bilder på siden, gjerne med en ramme rundt hvert punkt.

Mer om rutiner og samhandling mellom barnevern og politiet i voldsaker finner du [her](https://www.bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/politi_og_barnevern_retningslinjer_for_samhandling/): https://www.bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/politi_og_barnevern_retningslinjer_for_samhandling/

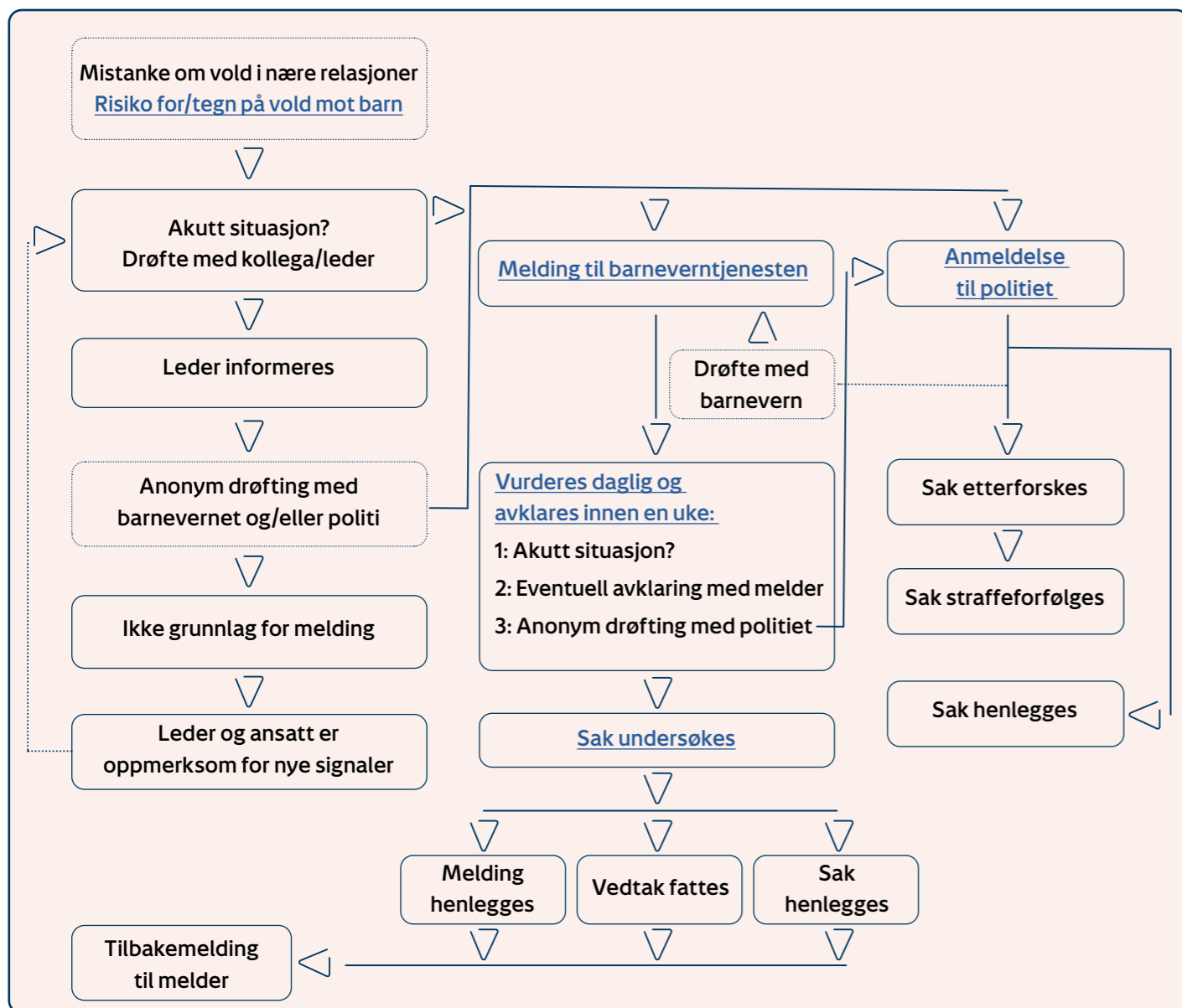
«Mitt største ønske er at volden stopper»

Ellen – 8 år

Handlings- og meldeplikten

1. Enkeltansattes handlingsplikt er steg nummer en. Ansatte trenger ikke å innhente leders tillatelse til å melde en sak til barneverntjenesten.
2. Virksomhetens ansvar for å handle er steg nummer to. Leder er forpliktet til å følge opp saken etter å ha fått informasjon fra melder/ansatt.
3. Barnevernets og Politiets ansvar for å handle er steg nummer tre. Etter at melding/anmeldelse er mottatt: Barneverntjenesten – og politiet – er forpliktet til å iverksette undersøkelser og tiltak i forhold til meldingens alvorlighet og innhold, og til å gi tilbakemelding til melder.

Saksgang ved mistanke og melding om vold i nære relasjoner

Kunnskapsressurser om vold i nære relasjoner:

Din utvei – en nasjonal veiviser ved vold og overgrep. Her finner du kvalitetssikret informasjon om vold i nære relasjoner, voldtekt og andre seksuelle overgrep. <https://dinutvei.no/>

Alternativ til vold – ATV har i over 30 år både driftet og videreutviklet behandlingstilbud til utøvere av vold i nære relasjoner. I dag tilbyr de behandling til alle medlemmer av familien; både utøvere av vold, voldsutsatte voksne og barn, og ungdommer med volds- og aggresjonsproblemer. ATV jobber også med foreldre som skremmer barna sine, og trenger hjelp til samspill. For ungdom og de uten jobb er tilbudet gratis. <https://atv-stiftelsen.no/>

NKVTS – nasjonalt kunnskapssenter mot vold og traumatisk stress. NKVTS utvikler kunnskap blant annet om vold og overgrep. <https://www.nkvts.no/>

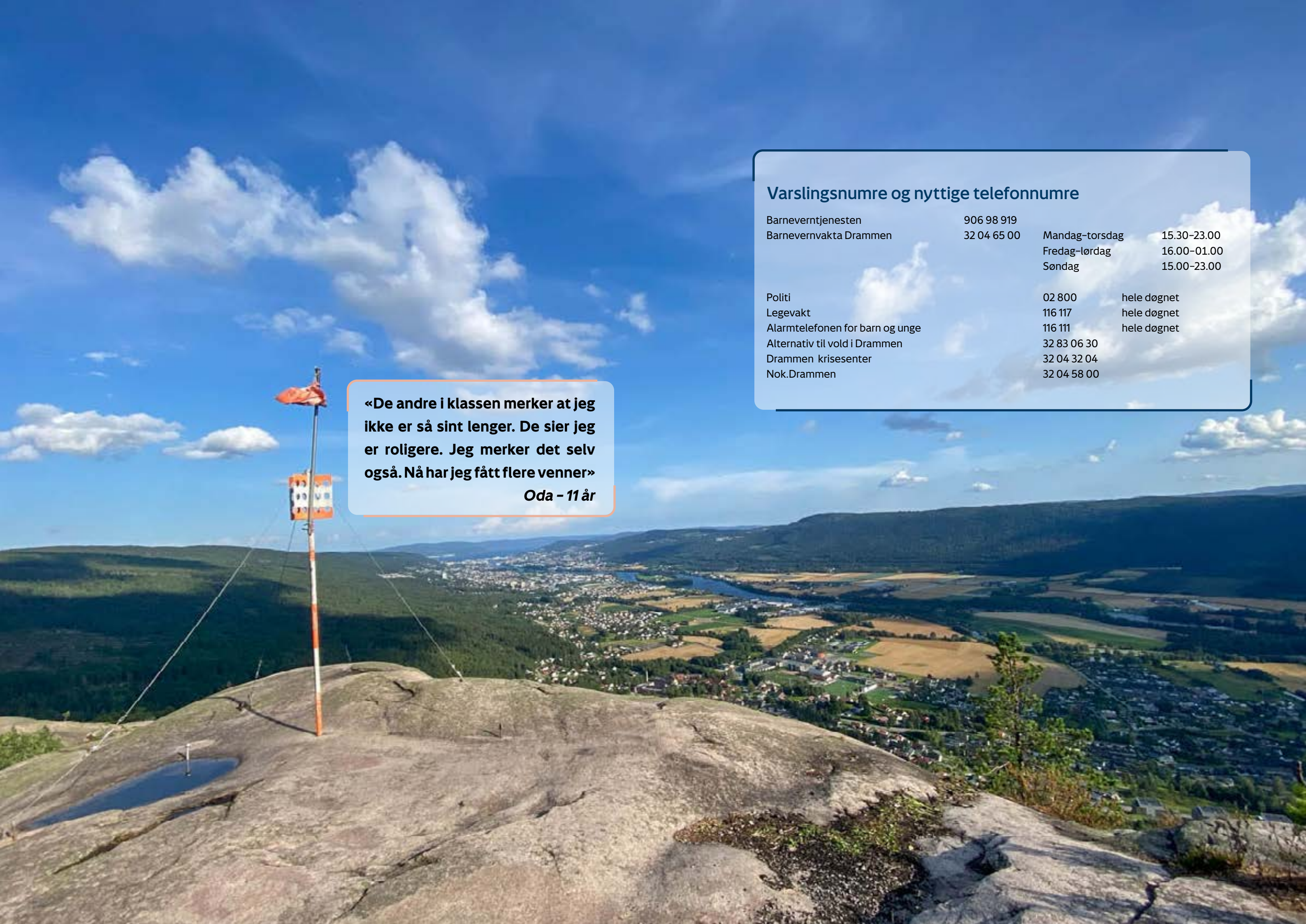
RVTS – regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging. Drammen hører til region sør.

RVTS sør – jobber med kompetanseheving innenfor fire fagområder: Traumer og traumatisk stress, vold og overgrep, selvmord og selvskadning, og flyktningehelse og tvungen migrasjon. <https://rvtssor.no/>

RVTS øst – har samme tilbud som RVTS sør, men også spisskompetanse på kriser og katastrofer og på radikaliserings og voldelig ekstremisme. <https://www.rvtsost.no/>

Snakke med barn – er et digitalt opplæringsprogram om samtaler med barn, spesielt samtaler ved bekymring for om barnet er utsatt for vold eller overgrep. Opplæringsplattformen er utviklet av RVTSene på oppdrag fra Bufdir. Nettsiden inneholder en simulering av samtaler med barn og ungdommer hvor du kan velge alternativer i dialogen og øve på å bygge tillit. <https://www.snakkemedbarn.no/>

Nok.Drammen – er et gratis tverrfaglig lavterskeltilbud til personer som har vært utsatt for seksuelle overgrep og deres pårørende. Nok.Drammen er også en fagressurs som tilbyr veiledning og undervisning til skoleklasser, lærere, helsepersonell og øvrige fagpersoner i spørsmål som omhandler seksuelle overgrep. <https://nokdrammen.no/>

«De andre i klassen merker at jeg ikke er så sint lenger. De sier jeg er roligere. Jeg merker det selv også. Nå har jeg fått flere venner»

Oda - 11 år

Varslingsnumre og nyttige telefonnumre

Barneverntjenesten	906 98 919		
Barnevernvakta Drammen	32 04 65 00	Mandag-torsdag	15.30-23.00
		Fredag-lørdag	16.00-01.00
		Søndag	15.00-23.00
Politi	02 800		hele døgnet
Legevakt	116 117		hele døgnet
Alarmtelefonen for barn og unge	116 111		hele døgnet
Alternativ til vold i Drammen	32 83 06 30		
Drammen krisesenter	32 04 32 04		
Nok.Drammen	32 04 58 00		

**DRAMMEN
KOMMUNE**